



ЛІНІЙНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ТА ТЕОРІЯ ІГОР

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

● Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>11 математика і статистика</i>
Спеціальність	<i>113 прикладна математика</i>
Освітня програма	<i>Наука про дані та математичне моделювання</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>3 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>120 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік</i>
Розклад занять	
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: <i>Ладогубець Тетяна Сергіївна aladog@gmail.com</i> Лабораторні: <i>Ладогубець Тетяна Сергіївна aladog@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>Немає</i>

● Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Метою викладання кредитного модулю є оволодіння основними поняттями, теоретичними відомостями лінійного програмування та теорії ігор, методами розв'язування задач лінійного програмування та ігрових задач, теорії двоїстості, аналізу моделей лінійного програмування на чутливість.

Основні завдання кредитного модуля.

В результаті вивчення кредитного модулю «Лінійне програмування та теорія ігор» студенти мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- основні поняття теорії лінійного програмування;*
- основні поняття теорії двоїстості в лінійному програмуванні;*
- основні поняття теорії ігор;*
- методи розв'язування задач лінійного програмування;*
- методи розв'язування задач теорії ігор;*

уміння:

- проаналізувати поставлену задачу оптимізації;*
- обрати найбільш ефективний для її розв'язку метод;*
- реалізувати обраний метод та отримати практичні результати.*
- класифікувати та вирішувати задачі з теорії ігор;*

досвід:

- ставити та розв'язувати оптимізаційні задачі;*
- аналізувати отримані результати за допомогою аналітичних та чисельних методів.*

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Міждисциплінарні зв'язки:

- дисципліні «Лінійне програмування та теорія ігор» передують дисципліни «Математичний аналіз», «Алгебра та геометрія», «Дискретна математика», «Функціональний аналіз», «Чисельні методи» навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 113 Прикладна математика;
- дисципліна «Лінійне програмування та теорія ігор» забезпечує вивчення дисциплін «Методи оптимізації», «Математичне моделювання», «Системний аналіз», «Алгоритми і системи комп'ютерної математики» та «Теорія керування» навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 113 Прикладна математика, навчального плану підготовки магістрів за спеціальністю 113 Прикладна математика.

3. Зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. КРИТЕРІЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ В ЗАДАЧАХ НЕЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ.

Тема 1.1. Критерії оптимальності для задач безумовної оптимізації.

Тема 1.2. Критерії оптимальності для задач умовної оптимізації.

РОЗДІЛ 2. ЛІНІЙНЕ ПРОГРАМУВАННЯ.

Тема 2.1. Методи розв'язку задачі лінійного програмування.

Тема 2.2. Подвійні задачі лінійного програмування.

Тема 2.3. Аналіз моделей на чутливість.

Тема 2.4. Транспортна задача (ТЗ).

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ ІГОР.

Тема 3.1. Основи матричних ігор.

Тема 3.2. Антагоністичні ігри.

Тема 3.3. Ігри з природою.

4. Навчальні матеріали та ресурси

1. Нефьодов Ю.М. Методи оптимізації в прикладах і задачах: навчальний посібник / Нефьодов Ю.М., Балицька Т.Ю. – К.: Кондор, 2011. – 324 с.
2. Оптимізаційні методи та моделі: підручник / В. С. Григорків, М.В. Григорків – Ч.: ЧНУ, 2016. – 400 с.
3. Зайченко Ю. П. Дослідження операцій: підручник. – 7-ме вид., перероб .та доп. Київ : Слово, 2006. 816 с.
4. Зайченко О.Ю., Зайченко Ю.П. Дослідження операцій. Збірник задач Учбовий посібник. –К.: Вища школа, 2014.- 412 с.
5. Методи оптимізації : підручник / В. В. Ладогубець, Т. С. Ладогубець, О. Д. Фіногенов – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 229 с.
6. Двоїстість в лінійному програмуванні: практикум з дисципліни «Методи оптимізації»: навч. посіб. / Т. С. Ладогубець, О. Д. Фіногенов– Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 59 с.
7. Лінійне програмування: практикум з дисципліни «Методи оптимізації»: навч. Посіб. / Т. С. Ладогубець, О. Д. Фіногенов– Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 61 с.
8. Дякон В.М., Ковальов Л.Є. Математичне програмування: Навчальний посібник / За загальною редакцією В.М. Михайленка. – 3-е видання, виправлене і доповнене. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – 497 с.
9. Івченко І.Ю. Математичне програмування. – К.: ЦУЛ, 2007. – 232 с.
10. Оптимізаційні методи і моделі. Моделювання засобами MS Excel : навч. посіб. / А. І. Кузьмичов. - Київ : Ліра-К, 2018. - 214 с.

● Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
1	<p>РОЗДІЛ 1. КРИТЕРІЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ В ЗАДАЧАХ НЕЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ. ТЕМА 1.1. КРИТЕРІЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАДАЧ БЕЗУМОВНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ. Мета, завдання та зміст курсу. Постановка задачі інженерної оптимізації. Етапи постановки задачі. Побудування моделі системи. Структура оптимізаційних задач. Класифікація оптимізаційних задач.</p>
2	<p>Визначення локального та глобального екстремуму. Необхідні та достатні умови існування екстремуму. Критерії оптимальності. Теорема Сильвестра. Графічне розв'язання задач пошуку глобального \min (\max).</p>
3	<p>ТЕМА 1.2. КРИТЕРІЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАДАЧ УМОВНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ. Задачі з обмеженнями у вигляді рівностей. Метод неявних функцій. Метод множників Лагранжа. Економічна інтерпретація множників Лагранжа. Узагальнений метод множників Лагранжа для задач з обмеженнями у вигляді нерівностей.</p>
4	<p>Загальна задача опуклого програмування. Опуклі функції. Властивості опуклих функцій. Критерії опуклості функцій. Задача Куна-Таккера. Умови оптимальності Куна-Таккера. Необхідність та достатність умов Куна-Таккера. Умови існування сідлової точки.</p>
5	<p>РОЗДІЛ 2. ЛІНІЙНЕ ПРОГРАМУВАННЯ. ТЕМА 2.1. МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗКУ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ. Задача лінійного програмування та методи її розв'язку. Приклади задач лінійного програмування. Властивості розв'язків цієї задачі. Геометрична інтерпретація задачі лінійного програмування (ЗЛП). Графічний метод розв'язку ЗЛП. Симплексний метод розв'язування ЗЛП.</p>
6	<p>Симплексний метод. Канонічні форми ЗЛП. Методи побудови дозволеного базисного розв'язку (ДБР). Знаходження оптимального розв'язку. Алгоритм симплексного методу.</p>
7	<p>Виключні ситуації при розв'язку ЗЛП. Безмежні розв'язки ЗЛП. Виродженість, зациклювання в ЗЛП. Альтернативні оптимальні розв'язки ЗЛП.</p>
8	<p>Методи знаходження ДБР. Знаходження начального дозволеного базисного розв'язку ітеративним методом. Метод штучної бази.</p>
9	<p>ТЕМА 2.2. ПОДВІЙНІ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ. Взаємозв'язок подвійних задач. Пара подвійних задач в загальній формі. Еквівалентність пари подвійних задач системі рівнянь та нерівностей. Подвійні симплекс-таблиці.</p>
10	<p>Перша та друга теореми двоїстості. Знаходження розв'язку однієї з пари симетричних взаємодвоїстих задач за відомим розв'язком іншої задачі. Економічна інтерпретація теорем двоїстості. Двоїсті оцінки та їх застосування в економіко-математичному аналізі розв'язків задач лінійного програмування. Аналіз стійкості двоїстих оцінок. Двоїстий симплекс-метод.</p>
11	<p>ТЕМА 2.3. АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ НА ЧУТЛИВІСТЬ. Аналіз моделей на чутливість. Зміни умов задачі, які впливають на дозволеність розв'язку. Зміни коефіцієнтів цільової функції. Зміна складу змінних. Введення додаткових обмежень. Економічна інтерпретація подвійності в ЗЛП.</p>

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
12	<u>ТЕМА 2.4. ТРАНСПОРТНА ЗАДАЧА (ТЗ).</u> Типи ТЗ та методи їх розв'язку. Особливості структури транспортної задачі. Знаходження опорних планів транспортної задачі. Побудова оптимальних планів транспортних задач. Метод потенціалів. Транспортна задача за критерієм часу. Метод заборонених клітин. Транспортна задача з обмеженнями на пропускну здатність.
13	Транспортна задача за критерієм часу. Метод заборонених клітин. Транспортна задача з обмеженнями на пропускну здатність.
14	<u>РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ ІГОР.</u> <u>ТЕМА 3.1. ОСНОВИ МАТРИЧНИХ ІГОР.</u> Основні поняття теорії ігор. Класифікація ігор. Максиміні та мінімаксні стратегії. Ситуації рівноваги. Змішане розширення гри. Існування рішення в класі змішаних стратегій. Властивості оптимальних стратегій і значення гри. Домінування стратегій. Гра у чистих стратегіях. Максиміна та мінімаксна стратегії. Сідлова точка.
15	<u>ТЕМА 3.1. АНТАГОНІСТИЧНІ ІГРИ.</u> Чисті та змішані стратегії. Теорема Неймана. Теорема про оптимальні змішані стратегії. Аналітичне рішення і геометрична інтерпретація ігор 2x2.
16	Рішення і геометрична інтерпретація ігор 2x1 і 1x2. Домінування стратегій. Вилучення домінуючих і дублюючих стратегій. Узагальнене правило домінування.
17	Зведення антагоністичної матричної гри двох осіб до задачі лінійного програмування. Зв'язок з прямою та двоїстою задачами лінійного програмування. Приклади ігрових задач в економіці та менеджменті.
18	<u>ТЕМА 3.2. ІГРИ ІЗ ПРИРОДОЮ</u> Критерії прийняття рішень в іграх з природою. Прийняття рішень в умовах невизначеності: критерії Байєса, Лапласа, Вальда, Севіджа і Гурвіца.

Лабораторні заняття

Основні завдання циклу лабораторних занять: закріплення студентами на практиці знань, отриманих ними під час лекцій та самостійної роботи.

№ з/п	Назва лабораторного заняття
1	Задача лінійного програмування (ЗЛП) та методи її розв'язку. Симплексний метод розв'язування ЗЛП. Виключні ситуації при розв'язку ЗЛП. Завдання на СРС: обчислити задачі, зробити їх геометричну інтерпретацію.
2	Методи знаходження ДБР. Знаходження начального дозволеного базисного розв'язку ітеративним методом. Метод штучної бази. Завдання на СРС: обчислити задачі за допомогою симплексного методу, проаналізувати отримані рішення.
3	Взаємозв'язок подвійних задач. Подвійний симплекс метод. Завдання на СРС: обчислити пари подвійних задач за допомогою симплексного методу, виявити зв'язок отриманих рішень.
4	Аналіз моделей на чутливість. Зміни умов задачі, які впливають на дозволеність розв'язку. Зміни коефіцієнтів цільової функції. Зміна складу змінних. Введення додаткових обмежень. Завдання на СРС: обчислити задачі при зміні вихідних умов.
5	Знаходження опорних планів транспортної задачі. Побудова оптимальних планів транспортних задач. Метод потенціалів Завдання на СРС: обчислити задачі та зробити їх геометричну інтерпретацію у вигляді дводольного графу.

№ з/п	Назва лабораторного заняття
6	Транспортна задача за критерієм часу. Метод заборонених клітин. Транспортна задача з обмеженнями на пропускну здатність. Завдання на СРС: обчислити задачі за допомогою методу потенціалів та методу заборонених клітин.
7	Методи розв'язку матричних ігор зведенням до прямою та двоїстої задач лінійного програмування Завдання на СРС: обчислити задачі за допомогою симплексного методу.
8	Знаходження оптимальних стратегій в іграх з повною невизначеністю за допомогою критеріїв Байєса, Лапласа, Вальда, Севіджа і Гурвіца. Завдання на СРС: обчислити задачі за допомогою критеріїв Байєса, Лапласа, Вальда, Севіджа і Гурвіца.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
1	<u>КРИТЕРІЇ ОПТИМАЛЬНОСТІ В ЗАДАЧАХ НЕЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ.</u> Побудування оптимізаційних задач. Приклади будування оптимізаційних задач. Узагальнений метод множників Лагранжа для задач з обмеженнями у вигляді нерівностей.	1
2	<u>МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗКУ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ.</u> Методи знаходження ДБР. Метод штучної бази.	2
3	<u>АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ НА ЧУТЛИВІСТЬ.</u> Аналіз моделей на чутливість. Економічна інтерпретація подвійності в ЗЛП.	1
4	<u>ТРАНСПОРТНА ЗАДАЧА (ТЗ).</u> Типи ТЗ та методи їх розв'язку. Транспортна задача з обмеженнями на пропускну здатність.	2
5	<u>ТРАНСПОРТНА ЗАДАЧА (ТЗ).</u> Типи ТЗ та методи їх розв'язку. Транспортна задача за критерієм часу. Метод заборонених клітин.	2
6	<u>АНТАГОНІСТИЧНІ ІГРИ..</u> Зведення рішень в іграх з природою до антагоністичних ігор.	1

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

- Вимоги, які ставляться перед студентом під час опанування навчальної дисципліни:
- · систематичне відвідування занять (як лекцій, і особливе лабораторних);
- · Заохочувальні бали також надаються за участь у відповідних олімпіадах, конкурсах тощо – до 5 балів.;
- · штрафні бали передбачено за списування на контрольних заходах, неготовність до лабораторного заняття (результат тестового опитування), пропуск МКР без поважної причини – 1-2 бали за раз, не більше 5 за семестр;
- · пропущені контрольні роботи обов'язково повинні бути виконані до заліку; перескладання (переписування) МКР не передбачено; у випадку недостатньої кількості балів, що набрані за семестр, надається декілька завдань, для досягнення допуску;
- · за списування або розмови під час МКР знімаються штрафні бали.
- **Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)**

Вказуються всі види контролю та бали за кожен елемент контролю, наприклад:

Поточний контроль: Виконання лабораторних робіт (40 балів), МКР (30 балів), колоквиум (30 балів).

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог програми; студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг не менше 60 % від максимальної кількості балів, яку може отримати студент до даного календарного контролю

Семестровий контроль: залік

Умови допуску до семестрового контролю: Необхідною умовою допуску студента до заліку є виконання всіх завдань протягом семестру та семестровий рейтинг не менше **40 балів**. В іншому разі студент повинен виконати додаткову роботу та підвищити свій рейтинг. При семестровому рейтингу не менше **60 балів**, студент отримує залік відповідно до наступної таблиці.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

7. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

- перелік питань, які виносяться на семестровий контроль (наприклад, як додаток до програми);
- можливість зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів за відповідною тематикою;

Робочу програму навчальної дисципліни (програму):

Складено старший викладач Ладогубець Тетяна Сергіївна

Ухвалено кафедрою прикладної математики (протокол №13 від 16.06.2022р.)

Погоджено Методичною комісією факультету прикладної математики (протокол №11 від 27.06.2022р.)